

Св. преподобни Ефрем Сириец (Ефрем Сирий)

Църковният учител преподобни Ефрем Сирий се родил към 306 г. през времето на Константин Велики (306–337 г.) в град Низибия (Низибия, или Низибидя, – голям и многолюден град в Месопотамия), провинция Мигдония, която граничела с Персийското царство. Според сирийски актове той бил син на езически жрец, но според указания в собствените му съчинения неговите родители били прости земеделци и добри християни. Между неговите прадеди и сродници имало няколко мъченици и самият той бил възпитан в страх Божи от ранно детство.

На сън била открита на майка му бъдещата слава на нейния син. С особено видение през време на неочакваното му престояване в тъмница, където бил затворен по недоразумение, той самият бил призован към духовно вглъбяване и молитвено внимание в изявите на Божия промисъл. Наскоро след излизане от тъмницата той напуснал света и се отдалечил при отшелниците в планината, където станал ученик на Св. Яков, който в 314 г. заел Низибийската епископска катедра. Той скоро придобил славата на велик молитвеник и мъдър наставник, а някои братя имали видения, които свидетелствували, че на св. Ефрем била дадена особена благодат от Св. Дух да проповядва и поучава християните.

През своя дълъг молитвен живот преподобни Ефрем посетил много страни, взел участие със своя епископ Яков Низибийски в Никеийския I Вселенски събор (325 г.), а според някои предания бил и в египетските пустини при великите нитрийски подвижници.

Но повечето от своето време той посвещавал на молитва и на писане проповеднически и изяснителни книги. Той писал полемични книги дори и в стихове, например срещу Аполинарий Младши, и изтъквал стих по стих цялото Св. Писание. До наше време са се запазили много негови беседи, наставления, проповеди, увещателни слова към монасите, тълкования на Св. Писание, много съчинения по догматически въпроси, много молитви и песнопения, предназначени за богослужебна употреба и известната на всички негова великопостна молитва “Господи и Владико на моя живот...”, плод на велик духовен опит. Според преданието, той написал около 300 стихотворения и чрез тях толкова успешно противодействувал на еретическите учения, че еретиците го нападнали с оръжие, като едва не го убили. Това не охладило неговата ревност да разпространява божествените истини, тъй че мнозина го наричали “Сирския пророк”.

Предмет на неговите беседи и поучения били предимно смирението, помненето на смъртта и съда, покаянието, благоговението пред Бога, бдителността към самия себе си, борбата с гордостта, всъщност всичко – проникнато от радостното упование на Божията милост. Св.

Григорий Нисийски (331–394 г.) писал за него – “за Ефрем да плаче било същото, каквото за другите да дишат: ден и нощ по лицето му се леели сълзи, но лицето на Ефрем сияело от това.”

В 338 г. умрял покровителят на Ефрем, св. Яков Низибийски, а през 350 г. Сепор II (309–380 г.) превзел Низибия, и преподобни Ефрем се преселил в Едеса, град разположен на половината път между Низибия и Антиохия. Като по-близък до тази столица на Изтока, този град бил видимо по-голям, по-оживен и изпълнен с повече съблазни.

За своето препитание преподобни Ефрем се наел да работи в една баня, а в свободното си време проповядвал словото Божие на езичниците, но все пак той се теготил от живота в големия град и по съвета на някой си старец Юлиан отишъл на подвиг в една от съседните на Едеса планини. Обаче на същия старец било открито във видение, че Ефрем е избран от Бога за вразумяване на съотечествениците, и Ефрем като се върнал в града, отново се заел с тълкуването на Св. Писание. Проповедта му привличала към него мнозина. Той отново започнал да се отегчава от постоянното струпване на народа около него и поискал отново да се отдалечи в пустинята. Но по пътя му се явил ангел: “Къде бягаш ти, Ефреме?”

- Искам да живея в безмълвие, затова бягам от мълвата и от изкушенията на света.

- Убой се, за да не се изпълни над тебе написаното слово: “Ефрем е подобен на млад вол, който иска да освободи шията си от ярема...”

Ефрем се засрашил и се върнал към своето служение. За успеха на работата си той основал в Едеса училище, от което по-късно излезли много знаменити учители на Сирийската църква. Впрочем, понякога той все пак се отдалечавал за безмълвие и молитвен подвиг в пустинята и дори основал недалеч от Едеса малка обител – но след това наново се връщал в Едеса, където с поученията си привеждал към покаяние и придобивал за Бога много души.

Голям приятел на св. Ефрем бил преподобни Авраамий Затворник (336 г.). Те двамата често се посещавали един друг и прекарвали известно време в благочестиви беседи.

Невероятно било смирението на св. Ефрем Сирийски. Настъпил смут един ден в Низибия, докато той бил още там. Градът бил развълнуван от новината, че дъщерята на виден търговец очаквала дете от Ефрема “светията”. Самият преподобен не отхвърлил клеветата, виждайки и в тая неочаквана беда някакъв Божи промисъл. Запитан пред свидетели от самия владика св. Яков, Ефрем паднал в нозете му и с голямо съкрушение промълвил: “Наистина, отче мой, аз съгреших и съм виновен!” Всички изтърпнали пред това несъмнено признание на най-лошите слухове. Само светият старец Яков не изоставил своя послушник и Ефрем продължил да живее при него. Идва и денят, когато бащата на грешната девойка и в присъствие на епископа дава детето в ръцете на бедния Ефрем.

- Ето син ти, гледай си го!

- Наистина, отци мои, аз съм много грешен. Но умолявам ви: Молете се за мене, дано бъда помилван от Бога!

Героично понесеният срам от невинния Божи човек скоро бил стократно възмезден. Сам Бог

му внушава, как да възвърне доброто си име. В препълнения храм на един празник го видели да влиза през народа и да се запътва към св. Яков с детето на ръце. Взел разрешение от него и за общо изумление той се възкачил на амвона, вдигнал нависоко пеленачето и с висок глас му казал:

- Заклевам те в името на Господа Иисуса Христа, открий ни истината! Кажи, кой е баща ти!

- Ефрем, домакинът на митрополията! - три пъти повторило пеленачето. Цялата църква коленичила, а от очите на злодумците течели горчивите сълзи на разкаянието, и всички се втурнали да молят за неговата прошка. Преподобният кротко ги увещавал никого да не осъждат прибързано.

Веднъж св. Ефрем Сирийски имал видение. Видял на сън извисен до небето огнен стълб и чул глас: "Ефреме, Ефреме! Какъвто виждаш този огнен стълб, такъв е и Василий, архиепископът на Кесария Кападокийска!" Понеже не знаел гръцки език, а само родния си сирийски св. Ефрем Сирийски, придружен от преводач, се отправил за Кесария и заварил Василий по време на проповед в храма. Умилен от това видение, Ефрем започнал гласно да слави Василия, а след службата те се запознали и беседвали приятелски. И двамата отдавна вече знаели един за друг. Василий Велики го запитал:

- Честний отче, защо ти не си ръкоположен за презвитер, като си достоен за това?

- Аз съм грешен, владико - отвърнал Ефрем.

- О, ако бих могъл да имам само твоите грехове! - въздъхнал Василий и добавил:

- Да преклоним колене!

И когато коленичили, св. Василий възложил ръце върху Ефремовата глава и го ръкоположил за дякон. След това св. Ефрем чудесно проговорил гръцки, прекарал още три дни при Василий, който го ръкоположил и за свещеник и се завърнал в Едеса. Там той продължил предишния живот, прекарвайки в молитва и писане на своите назидателни поучения, като винаги избягвал човешката почит и временната слава. Един път народът искал насила да го улови и да го постави за епископ, но той се престорил на луд и тичал по града, влачейки дрехата си, докато за епископ бил посветен друг.

Преподобни Ефрем малко спял, малко се хранел - колкото да не умре от изтощение. Денем и нощем пребивавал в молитви и сълзи, мислейки за Страшния съд, за който много писал и говорил. За него казвали съвременниците, че се уморявала устата му да говори, но не и умът му. А благодатта Божия била толкова изобилна в него, щото той молел понякога Бога: "Намали вълните на благодатта Си!"

Преживял богоугодно много години, преподобни Ефрем Сирийски тихо отминал във вечността, като съвременно написал знаменития си Завет към учениците си, понеже му било открито, кога ще умре. Той починал в ръцете на един от любимите си ученици през 373 година. Съгласно завещанието му, погребали го в края на градските гробища, където заравяли бедните странници. По-сетне неговите нетленни мощи били положени в гробницата на едеските епископи в една от градските църкви. Днес неговият гроб се показва в крайградския манастир

“Св. Сергей”. Части от светите му мощи се съхраняват в храма “Св. Преображение” на Синайския манастир.

Свети Ефрем Сирин е един от древните отци, които са най-рано преведени на старобългарски език. Св. Йоан Рилски цитира неговия “Паренесис” (“Увещание”) в своя Завет.

© Жития на светиите. Синодално издателство, София, 1991 година, под редакцията на Партений, епископ Левкийски и архимандрит д-р Атанасий (Бончев).